

VOLT EGYSZER EGY POPULISTA PÁRT

PAÁR Ádám: *A populisták (h)ősei*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely, 2020. 316 oldal, 2580 Ft

Paár Ádám a tőle mostanra megszokott alaposággal és követhető stílusban egy olyan könyvet adott a magyarságnak, ami minden olvasóját kimozdítja a provincializmusból. És fordítva is igaz, mert aki esetleg teljes mértékben közömbös a magyar történesek iránt, azt rácsodálkoztatja arra, hogy milyen szervesen illeszkedünk legjobbjaink által a Nyugathoz. Az a bizonyos Populista Párt, mely nevében is létezett Amerikában, az 1896-os választáson William J. Bryan jelölttel 45 százalékot ért el.

A könyv első fele, igen szűken véve, az 1890-es évek Amerikájáról szól. Akit semmi más nem érdekel, csak ez az évtized és ez a kontinens, az olyan dolgokat tudhat meg, ami egyfelől Amerika megértéséhez nélkülözhetetlen, másfelől egyáltalán nincs a köztudatban. Ki hallott egyáltalán Bryanról, amerikai populizmusról, s ezen belül is melyikünk van tisztában azzal, hogy az agrárpopulizmus egyáltalán mi volt, miközben a westernfilmek mindannyiunk számára közismertek? Ám hogy ennek a nem hollywoodi, valóságos, politikai mozgalmakban is megragadható irányzatnak milyen ága-bogai voltak, ahhoz alighanem mindenkinek ezt a könyvet kell elolvasnia.

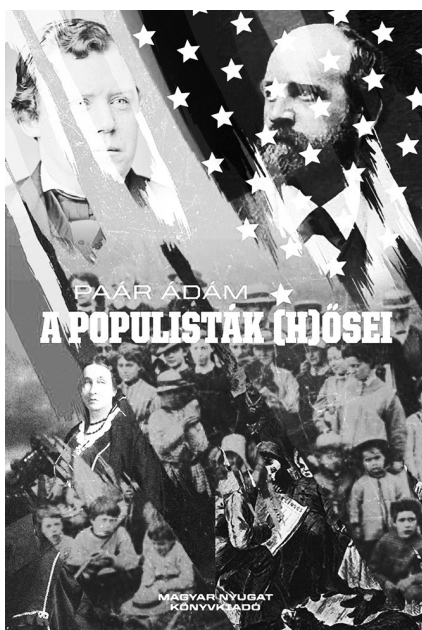
Visszaulva kezdeti gondolatainkra, a provincializmus témájára, úgy véljük, hogy mi, magyarok – el nem ítéhető módon, hiszen más nemzet is ezt teszi – valamiképp foglalkozunk a saját történelmünkkel, és a világ dolgait is a magunk szemüvegén keresztül nézzük. Még ha nem is gondoljuk, hogy körülöttünk forog a világ, de nagy magyar történelmet látunk magunk előtt, és kicsi világtörténelmet. Nagy politikai küzdelmeinket látjuk, és innen nézzük a világpolitikát. Nagy magyar irodalom- és sajtótörténetet látunk, és csak ezután szemléljük a világ irodalmát és sajtótörténetét. Ezt a kognitív pszichológiában

a decentráció előtti szakasznak hívják. Paár Ádám generációja számára már egy másik nézőpont is épp ily természetes. Nem véletlenül kezdi a szerző az amerikaival, és miután a legfontosabb irányzatokat és konfliktusokat ízekre szedte, kezdi el szemlélni a hazait. Még az összehasonlítás szempontjai is nem egyszer olyanok, hogy a már megismertetett tengeren túli szereplőkből, helyzetekből értelmezi a hazait. A könyv második fele már rólunk szól. Szokatlan, de nagyon termékeny szerkesztés.

Az az agrárpopulizmus, amit megismerhetünk, s amelynek nagyon lényegre törő összefoglalását a 167–173. oldalon olvashatjuk, csupa *ingroup-outgroup* töréseket tartalmaz. Vannak, akik délről jönnek, vannak, akik északról, vannak, akik a Demokrata Párthoz vonzódnak, s vannak, akik a republikánusokhoz. Vannak, akik számára a bevándorlóellenesség a legmeghatározóbb, de van olyan is, aki együtt akar működni a katolikusokkal (Amerikában ez megbocsáthatatlan). Sőt, van, aki a szövetségi mozgalomban felismeri szövetségként a feketéket, de van, aki képtelen rájuk úgy nézni és csak a szavak szintjén állítja, hogy minden ember egyenlő, miképp az 1896-os legfelsőbb bírósági döntés teszi: az elkülönítés – mondja – nem sérti az egyen-

lőséget. Paár nem rejti véka alá, hogy ez nevetséges és primitív érvelés.

Ehhez képest nyugodtan mondhatjuk, hogy a magyar népi mozgalomnak jóval kevesebb törésvonallal kellett megküzdenie, noha egy valami miatt mégiscsak nehezebb volt a sorsa. Az amerikai populizmus, ha kapitalistaellenes is volt, tagjai mégiscsak integrálódtak a kapitalizmusba, hiszen maguk is farmerek voltak, önállóak, a piacra dolgoztak, és elviselték a szabadság kínjait. Megküzdeniük „csak” a kereskedőkkel, a vasúttal,

a bankokkal, a nagytőkével kellett. Közösségteremtési vágyak, vezérnélküliség, individualizmus, mindez szintén jobban megfelelt a korszellemnek, nem beszélve arról, hogy magukat joggal tarthatták az amerikai mítosz alapjának. A farmer mindig több vonzerővel bírt, mint az erőszakos módon traktorra ültetett szocialista munkás-parasztember, aki sosem tudott igazi sztárrá válni, bármennyire is igyekezett azzá tenni az állami propagandagépezet. Ezzel szemben a 19. századi arisztokratáink, kik világhírt embereként ismerték és irigyelték az amerikai farmerek kínjait, és 20. századi népi íróink maguk kétékezőleg nem gazdálkodtak, jó esetben kutatták a falu népét, mely nem szokta az önálló gazdasági vállalkozást.

Ahhoz, hogy lássuk, mennyi a közös, és hogy milyen eszmei áramlás zajlott Amerikától Magyarorszáig, A populisták (h)ősei könyvet kell elolvasnunk, mely egészen részletesen mutat be szerzőket, szereplőket, politikusokat, gondolkodási irányokat. S hogy miért hősök ezek az ősök? Mert 1913-ra megvalósult a progresszív adózás, a közvetlen szenátorválasztás, engedélyezték a szövetkezeteket, az előválasztást, sok államban pedig már a nők is szavazhattak. A könyv nem csak a történelem szakmának nyújt fogódzót, nem csak a művelődéskutatóknak, de garantáltan az egyszerű olvasót is leköti. Tartalmaz még időben előre- és hátratekintéseket, más régiókról is leírásokat, de igen fejelemzetten, azokat említve, amelyek az agrárium helyzetéről szólnak.

A könyv legeleje és legvége a mai populizmus és a fókuszban lévő populizmus különbségeit veszi számba. Ennek viszont nincs köze az agráriumhoz. Valamint, mivel a szerző szereti a művészeti alkotásokon keresztül is bemutatni a tárgyát, a végén olvashatunk a témával kapcsolatos utópisztikus és disztópikus regények tartalmáról. Ám ezek a részek inkább külön

állják meg a helyüket, szerves egységet a korábban említettek képviselnek.

Végezetül két észrevétellel egészíteném ki a könyvet. Az egyik, hogy a szerző sokat foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy honnan az idegenellenesség a kiszolgáltatott farmerek egyes csoportjaiban. A szociálpszichológiából ismert a magyarázat: a lent lévőknek szüksége van arra, hogy maga alatt másokat tudhasson. Ezt a jelenséget a szerző nem mutatja be, viszont a kérdésfeltevései egy határozott értékrendet sugallnak. S ettől a humanista világlátástól lesz egységes a szöveg. Észre sem lehet venni a sok integrált szakirodalmat, mert nem tördelik szét a gondolatmenetet, a szerző nem bújik el mögéjük, végig hallani a saját hangját, s ilyesmire ekkora szakirodalom idézésével már csak a kiforrott szerzők képesek. A másik a politológusi probléma. Paár Ádám érthető módon vonzódik az amerikai agrárpopulistákhoz, s hasonlóképp a magyar népi írókhoz. Másképp nem is foglalkozott volna velük ilyen behatóan. A számára vonzó hajdani Populista Pártnak és populista mozgalmaknak semmi köze a mai vezérelvű társaihoz. Ezt a szerző maga is kifejti. A konzervatív gondolkodás számára ugyanakkor természetes, hogy nem vagyunk egyformák, fejlődése során nem ugyanott áll mindenki, és mindannyiunk élete is sokat változik. Önmagában az előrébb lévő tekintélyektől való tanulás és a hozzájuk való igazodás alapja lehet egy bölcs társadalomnak, míg a hajdani populistákat a maiakkal az köti össze, hogy nincs számukra semmilyen tekintély, különösképp, ha a másik nézetei nem egyeznek az övével. A szerző könyvében csak egyszer említi Rousseau-t, aki semmiképpen sem akarta az „oszthatatlan hatalmat” közvetítő társadalmi alrendszerekre bontani és társadalmi csoportok versenyeként korlátozni. Alighanem ez az a romantikus felfogás, amelyet minden populistának meg kellene haladni.

ZSOLT PÉTER